

A BOLYAI JÁNOS KUTATÁSI ÖSZTÖNDÍJ KURATÓRIUMÁNAK ELEMZÉSE

AZ ÖSZTÖNDÍJRENDSZER 1998-2003 KÖZÖTTI MŰKÖDÉSÉRŐL ÉS TAPASZTALATAIRÓL

I. ELVEK, CÉLKITŰZÉSEK

A Magyar Tudományos Akadémia 1996-ban az új tudománypolitikai program részeként szükségesnek tartotta a pályakezdő fiatalok tudományos életpályájának megtervezhetőségét; a kutatói állományban a különböző generációk együttműködését; a fiatal kutatók itthon tartásának segítését és teljesítményközpontú nevelését. E hármas követelmény megvalósításának egyik elemeként az MTA elnöke kezdeményezte a Bolyai-ösztöndíj létrehozását.

A kitűzött cél az volt, hogy a sikeres fiatal kutatóknak hirdessünk meg olyan ösztöndíjat, amely a hivatali alkalmazástól függetlenül segíti és ösztönzi a jelentősebb eredményeket már elért fiatalokat az *akadémiai doktori* disszertáció megírására és a cím megszerzésére. A Bolyai-ösztöndíj emellett kösse össze a helyi autonómiák, azaz az egyetemek által adott PhD-fokozattal rendelkező fiatal kutatókat az országos (nemzeti) autonómiával, az Akadémiával.

A Bolyai-ösztöndíj *ösztöndíj* és nem fizeteskiegészítés, nem kutatói pótlék. Teljesítményközpontú, mert a fiatal kutatót egy adott kutatási téma feldolgozására és az eredmények irodalmi összefoglalására, közlésére serkenti. A Bolyai-ösztöndíj anyagi támogatás, mert a kutatói állás mellett megvalósítja azt az elvet, hogy a kiemelkedő munkát, a többletmunkát a költségvetés finanszírozza. Segíteni kívánja a legkiválóbbakat a kutató-

hoz méltó életkörülmények megteremtésében. A Bolyai-ösztöndíj országos ösztöndíj, nem a lokális autonómia adja, tehát hozzá szoktatja a fiatalokat az országos-nemzeti megmértetés igényéhez. A Bolyai-ösztöndíj akadémiai ösztöndíj, vagyis nem a négyévenként változásoknak kitett tárcavezetések szabályozzák, hanem az állandóságot és a folyamatosságot képviselő testület, a Magyar Tudományos Akadémia. A Bolyai-ösztöndíj hidat képez az országos autonómiában döntő szerepet játszó akadémikusok, akadémiai doktorok és a fiatal kutatói generáció között. Biztosítani kívánja a tudományban a különböző generációk együttműködését és együttgondolkodását. A Kuratórium célkitűzése szerint tehát a Bolyai-ösztöndíj nem csupán anyagi lehetőségeket (ösztöndíjat) biztosít a kutatóknak, hanem a legjobbjaikat igyekszik bekapcsolni az Akadémia életébe.¹

II. SZERVEZETI KERETEK

A Kormány 156/1997.(IX.19.) számú Kormányrendeletével létrehozta a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat, melyet a 316/2001. (XII. 28.) Kormányrendelettel módosított. (I. 1. melléklet)²

Az MTA elnöke - az oktatási miniszterrel tör-

¹ Glatz Ferenc: *Generációk és kutatásszervezet*. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj kiadványa Budapest, 2000. augusztus

² A mellékleteket olvasóink a Magyar Tudomány internetes honlapján olvashatják: www.matud.iif.hu

tént egyeztetés után - kiadta a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Szabályzatát (l. 2. melléklet), és 1997. decemberében megbízta a kilenc tagú Kuratóriumot, melynek megbízatását változtatlan összetételben 2000 decemberében meghosszabbította (l. 3. melléklet).

Az ösztöndíj részletes szabályait a Kuratórium előkészítő munkája alapján az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriumának Szervezeti és Működési Szabályzatában az MTA elnöke állapította meg (l. 4. melléklet).

A Kuratórium tizenegy szakértői kollégiumot kért fel munkájának segítésére. A szakértői kollégiumok tagjaira a tudományos osztályoktól kért javaslatot.

Az ösztöndíjjal kapcsolatos igazgatási munkával az MTA Vezetői Kollégiumának döntése alapján az MTA Főtitkára a Doktori Tanács Titkárságát és a Pénzügyi Főosztályt bízta meg.

A Kuratórium saját és szakértői kollégiumainak működését, valamint a Doktori Tanács Titkárságának és a Pénzügyi Főosztály Gazdasági Osztályának a Bolyai-ösztöndíj intézésével kapcsolatos sajátos feladatait a Titkárság előkészítő munkája alapján az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriumának Ügyrendjében szabályozta.

A Titkárság a Bolyai Kuratórium illetve a szakértői kollégiumok ülésének előkészítését, illetve az azt követő döntések végrehajtását szervezi. Ennek keretében

- tájékoztatja az érdeklődőket a Bolyai-ösztöndíj követelményeiről,
- a pályázati rendszer keretében gondoskodik a pályázatok nyilvántartásáról, dokumentálásáról,
- szervezi a pályázatok elbírálását,
- szervezi az ösztöndíjasok éves és záró kutatói jelentésének benyújtását, elbírálását,
- közreműködik az Akadémia tudományos osztályainak az ösztöndíjasok munkáját bemutató rendezvényei előkészítésében,
- szerződést köt az ösztöndíjasokkal,

- előkészíti az ösztöndíj felfüggesztésével, illetve szüneteltetésével kapcsolatos döntéseket,

- tervezési adatokat szolgáltat a Pénzügyi Főosztálynak a költségvetés megtervezéséhez, illetve a költségvetési beszámoló elkészítéséhez,

- értesíti a Gazdasági Osztályt az ösztöndíj kifizetésének jogosultságáról, utalványozza azokat.

A Gazdasági Osztály

- gondoskodik a jogosult ösztöndíjak határidőre történő folyósításáról,

- intézi a járulékok fizetésével kapcsolatos feladatokat,

- intézi a személyi jövedelemadóval kapcsolatos feladatokat,

- és a jövedelem-, adóigazolások kiküldését az ösztöndíjasoknak.

A feladatok megoldásához a Titkárság a Kuratórium döntései alapján kifejlesztette a Bolyai-ösztöndíj számítógépes rendszerét, amely támogatja az adminisztratív és pénzügyi teendők ellátását. A Titkárság hatékonyan, körültekintően és emberien végzi a munkáját.

III. A PÁLYÁZATOK ELBÍRÁLÁSA

A Kuratórium az ösztöndíjat nyilvános pályázati rendszerben, évenként ítéli oda.

Az ösztöndíjra kezdetben a negyven éven, 2002-től a negyvenöt éven aluli kutatók pályázhatnak, akik alkalmasságukat (tudományos fokozattal, eredményes kutatómunkával) a pályázati feltételnek megfelelően igazolják. Az ösztöndíj tudományos munka megírására vagy azzal egyenértékű kutatási projektben létrehozott alkotás elkészítésére, adott kutatói tevékenység végrehajtására ítéltet oda.

1998 és 2003 között hatszor került meghirdetésre, majd elbírálásra és odaítélésre a Bolyai-ösztöndíj. A pályázatok és odaítélt ösztöndíjak adatait az 5. és 7. mellékletek tartalmazzák.

A Kuratórium – mint már arról szó volt – tizenegy szakértői kollégiumot kért fel a pályázatok elbírálására. Ezek összetétele olyan, hogy bennük minden szaktudomány képviselőjét egy-két tudós látja el. (Amennyiben olyan kevésbé művelt vagy kifejezetten hiányszakot jelentő szakterületről érkezik a pályázat, amelynek nincsen eredetileg képviselője a grémiumban, ez esetben a kollégium illetékes szakértővel egészíti ki sorait.) A Kuratórium a beérkezett pályázatok számbavétele után megállapítja az egyes szakértői kollégiumok által ösztöndíjra javasolható pályázatok számát. Ennek alapja a befutott ösz-szes pályázat és a kiosztható ösztöndíjak aránya. A szakértői kollégiumok a tudományterületeikre érkezett pályázatokból ugyanebben az arányban választják ki az ösztöndíjra javasoltakat. A szakértői kollégium munkája során minden pályázatot két, egymástól független szaktudós bírál el, majd ezen bírálatok ismeretében a kollégium az egyes pályázatokat lelkiismeretes összehasonlító-elemző vizsgálatnak veti alá és rangsorolja. A Kuratórium a szakmai kollégiumok rangsorán nem változtat, csak vitás esetekben él döntési jogával, illetve bizonyos esetekben – kizárólag tudománypolitikai megfontolások alapján és átlátható módon – a tizenegy szakértői kollégium által javasolt személyeken túl is odaítélhet néhány ösztöndíjat. Ez azonban nem haladta meg az ösztöndíjak 5-10 %-át. Az elbírálásnak ez a rendje messzemenően biztosítja azt az elvet, hogy a szaktudományok a maguk szakmai szükségletei és értékrendje által követett módon hozzák meg döntéseiket.

IV. AZ ÖSZTÖNDÍJASOK TELJESÍTMÉNYÉNEK ÉRTÉKELÉSE

A Kuratórium célul tűzte ki, hogy az ösztöndíjban részesülők tudományos tevékenységét folyamatosan figyelemmel kíséri és értékeli. Ehhez éves és záró kutatói jelentéseket

kér az ösztöndíjasoktól. A kutatói jelentések fő szempontjait a Kuratórium határozta meg. A beérkezett kutatói jelentéseket szakértő értékeli, és a szakértői kollégium javaslata alapján a végső értékelést a Kuratórium végzi el.

Az elmúlt évek tapasztalatai azt mutatják, hogy az ösztöndíjasok eredményesen dolgoztak. A kutatói jelentések több mint fele kiemelkedőnek, a többi megfelelőnek bizonyult. Csak néhány esetben került sor arra, hogy az eredetileg „nem megfelelt” értékelés miatt a Kuratórium képviselői az ösztöndíjossal beszélgetést folytattak, és ennek eredményeként alakult ki a végső értékelés.

A Kuratórium másik célkitűzése az volt, hogy a kiemelkedő szakmai tevékenységet folytató ösztöndíjasok kapcsolatot találjanak az Akadémia szakmai fórumaival. Ezért kezdeményezte, hogy az osztályok önálló rendezvények formájában vagy az osztály más tudományos rendezvényeihez kapcsolódóan teremtsenek fórumot a kiemelkedő ösztöndíjasoknak ahhoz, hogy szakmai munkájukat bemutathassák. Ezen rendezvények egy része a Tudomány Napja keretében zajlott, más rendezvények pedig az osztályok egyéb szakmai rendezvényéhez kötődtek, és alapvetően pozitív visszhangjuk volt. Az ösztöndíjasok bekapcsolódhattak az Akadémia tudományos életébe, és a köztestület tagjai megismerkedhettek a fiatal kutatók munkájával.

A Kuratórium az ösztöndíj odaítélése után az ösztöndíj elnyerését igazoló dokumentum adományozásának is méltó keretet kívánt teremteni. Az oklevelek átadására ünnepélyes keretek között kerül sor, és ez a rendezvény kiegészül néhány, jelentősebb eredményt felmutató ösztöndíjas szakmai előadásával is. Az Akadémiához, az ösztöndíjhoz kötődést erősíti a Bolyai-jelvény is, amelyet minden ösztöndíjas megkap az oklevéllel együtt.

A Kuratórium a kiemelkedő szakmai

minősítést elérő végzett ösztöndíjasoknak Bolyai Emléklapot adományoz. Közülük néhányan, évente legfeljebb tizenöt főnek, a Szakértői Kollégiumok javaslata alapján MTA Bolyai Plakettet ítél oda, amelyet szintén ünnepélyes keretek között ad át.

A Kuratórium örömmel támogatja az ösztöndíjasok önálló szerveződését, amely a Bolyai Klub keretében, 2000-ben kezdődött. Ezen öntevékeny klubmunka keretei egyre inkább kirajzolódnak, és hasznosak abból a szempontból is, hogy a különböző tudományterületek képviselői a tudományos kutatómunka általános gondjaival, célkitűzéseivel kapcsolatos megbeszéléseket folytassanak.

V. GAZDASÁGI KÖRNYEZET

Az ösztöndíj mértéke 1998 és 2001 között a folyósítást megelőző évre megállapított kötelező legkisebb munkabér háromszorosára, 2002 és 2003 évben a költségvetésről szóló törvény fix összegben határozta meg; fedezetét a központi költségvetés az MTA költségvetésében önálló fejezeti előirányzatként biztosítja. Az ösztöndíj összege elvált a kötelező minimálbértől, és kormányrendeletben egy összegben került meghatározásra. Az ösztöndíjasok számára csalódást okozott, hogy az ösztöndíj nem tartott lépést a minimálbér emelésével. Több kezdeményezés született körülükben ennek a megváltoztatására.

A kormányrendelet megjelenésekor, 1997-ben pénzügyi terv készült, amelynek célja az volt, hogy 1998-tól 2000-ig folyamatosan kétszázötven-háromszáz ösztöndíjast kapcsoljunk be a rendszerbe. A teljes hároméves időtartamra kb. nyolcszáz Bolyai-ösztöndíjossal számoltak a tervek. Az 1998-as ösztöndíjpályázat meghirdetése nagy érdeklődést váltott ki. Eddigiek során ekkor pályáztak a legtöbben, több mint nyolcszázán. A nagyszerű szakmai pályázatokra tekintettel

a Kuratórium úgy döntött, hogy lehetőleg maximálisan kihasználja a rendelkezésre álló pénzügyi keretet, ezért háromszázötven ösztöndíjossal indította el a rendszert, azt tervezve, hogy ezt követően mintegy kétszáz-kétszáz fővel indítja meg 1999-ben, illetve 2000-ben a programot. Sajnos azonban az 1999-es ösztöndíjkeretek tervezésekor kiderült, hogy az erre a célra biztosított összegből 100 millió Ft zárolásra kerül. Ez komoly gondot jelentett az 1999-es ösztöndíjas pályázatok elbírálásakor, amelyek eredetileg áprilistól indultak volna. A már meglévő kötelezettségvállalásokra is tekintettel végül is a Kuratórium úgy döntött, hogy 1999-ben szeptembertől indítja az ösztöndíjat, összesen mintegy száznyolcvan fővel, és ezt követően lépéseket tesz annak érdekében, hogy az eredeti pénzügyi tervben szereplő összeg rendelkezésre álljon. Ezen törekvését elvi állásfoglalásával az Akadémia 1999. évi májusi közgyűlése is megerősítette, ezt figyelembe véve 2000-ben ismét rendelkezésre állt a megfelelő keret, így 2000-ben százötven, majd 2001-ben kétszázötven fővel lehetett az ösztöndíjat indítani. Ekkor azonban a Kuratórium már azt látta célszerűnek, hogy a kényszerből kialakult szeptemberi kezdést tekinti véglegesnek, így tulajdonképpen az ösztöndíj a tanévhez kapcsolódóan kerül meghirdetésre. 2002-ben száznyolcvan, 2003-ban pedig százhetvennyolc fő részesült ösztöndíjban.

VI. TOVÁBBFEJLESZTÉS

2000 novemberében, három év pályázatainak tapasztalatai alapján a Kuratórium elemezte a továbbfejlesztés lehetőségét. Erre az is ösztönözte, hogy időközben az Oktatási Minisztérium ugyane réteget megcélzó kétféle ösztöndíjat hozott létre (Békésy posztdoktori ösztöndíj, Széchenyi-ösztöndíj). Ösztönözték emellett az első években jelentkező sajátos dilemmák és az első döntések tudománypo-

litikai kihatásai. A Bolyai-ösztöndíj első meghirdetése, majd az első pályázatok elbírálása, az értékelési szempontok kidolgozása – a fiatal kutatók és a vezető tudósok köreiben, a tudományszervező apparátus soraiban egyaránt feltörő általános, szinte euforikus öröm mellett – meghozta az első gondokat is, az első határozott állásfoglalások kialakításának nehézségeit. Azon belül, hogy az elbírálás alapvető, meghatározó szempontja természetesen a minőség kérdése, kiknek ítélik oda az elbíráló testületek elsősorban az ösztöndíjat? Kiknek támogatását szolgálja a Bolyai-ösztöndíj mindenekelőtt? Egészen fiatalokat, kezdő kutatókat; PhD-t szerzett fiatalokat közvetlenül a fokozatszerzés után; tudományos fokozattal rendelkező, érett és tapasztalt kutatókat; az MTA doktora cím elnyeréséért pályázó vezető kutatókat támogasson? Vagy éppen állás nélküli fiatal kutatókat? Valamint milyen arányban részesedjenek az ösztöndíjból a határainkon túl élő fiatal magyar kutatók?³

A saját tapasztalatok és az új ösztöndíjak célkitűzéseit figyelembe véve a Kuratórium fő következtetései az alábbiak voltak:

- Markánsabban kell érvényesíteni az ösztöndíjnak azt a funkcióját, hogy segítse a pályázót az MTA doktora cím megszerzésére történő felkészülésben.
- Hangolja össze ezt az ösztöndíjat az időközben létrehozott másik két ösztöndíjjal.

Mindezek alapján a Kuratórium kezdeményezte a kormányrendelet módosítását a következőkben:

- Az ösztöndíjas pályázónak rendelkeznie kell PhD-vel vagy azzal egyenértékű tudományos fokozattal.
- A pályázat korhatárát negyvenöt évre javasolta felemelni.
- Nem pályázhat MTA doktora címmel rendelkező személy.

³ Körmendi Sándor – Stier Miklós: Haloványuló fényugarak. A Bolyai-ösztöndíjről – mindenkinek. Magyar Tudomány. 2000. 9. szám

Ezen javaslatok birtokában – figyelemmel időközben a minimálbér-változása miatti pénzügyi kényszerre is – a kormány a Bolyai-ösztöndíjra vonatkozó rendeletet módosította.

VII. TAPASZTALATOK

A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj indításának idején jelentős szerepet vállalt a fiatal(abb) kutatók munkájának segítése terén. Az indulásnál – az akkori fizetések mellett – az ösztöndíj összege sem volt elhanyagolható, másrészt a támogatási lehetőségek köre is szűkebb volt. Az első évfolyamokon megfelelő, sőt jó mérítési bázis volt, kiváló emberek részesültek ösztöndíjban. A tapasztalatok szerint az ösztöndíjasok általában jól éltek a lehetőséggel. Az ösztöndíjas szerződés, illetve önmagában a „megtiszteltetés” intenzívebb, célratörőbb, határidőhöz kötött munkára ösztönözte a fiatalokat.

Hat év tapasztalata alapján elmondható, hogy az ösztöndíj beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Egyrészt növelte a legkiválóbb fiatal kutatók hozzájárult ahhoz, hogy kevesebben távozzanak külföldre), másrészt az alapos döntési eljárás lehetővé tette a legjobbak kiválasztását. Volt ugyan néhány bizonytalansági tényező (például a finanszírozás hullámvásai), ami a Bolyai-ösztöndíj rendszerének a kiszámíthatóságát veszélyeztette, de alapvetően szerencsére nem rendítette meg.

A Bolyai-ösztöndíj helyesen célozta meg azt a réteget, amelynek az ösztöndíjat a Kuratórium odaítéli, mert egy stabil, megállapodott kutatói réteg kapott ezzel támogatást, amely már komoly tudományos eredmények elérésére képes és ilyen eredményeket valóban fel is tud mutatni. Helyes volt az a cél is, hogy az akadémiai doktori értekezés megírását segítse elő, mert valóban mind több volt Bolyai-ösztöndíjas nyújtja be dok-

tori értekezését az MTA Doktori Tanácsához (lásd 10. melléklet). Ez döntően a műszaki és természettudományokban igaz, de kezd a társadalomtudományok területén is megmutatkozni. A korhatár negyvenöt évre való kiterjesztése is ezt a célt szolgálta.

A Bolyai-ösztöndíj nem pusztán beépült a hazai ösztöndíjak rendszerébe, hanem generálójá volt az ösztöndíjrendszer kialakításának. Az Oktatási Minisztérium a Bolyai-ösztöndíj megszületése után, annak első tapasztalatai alapján alakított ki egy országos ösztöndíjpolitikát és épített ki ösztöndíjrendszert. Ez a rendszer az Akadémia és az Oktatási Minisztérium együttműködésével született meg, és az Akadémiának tudománytörténeti szerepe volt ennek létrehozásában. Az ösztöndíjak kuratóriumai is kialakították együttműködésüket, amely az indulás óta folyamatos. Valamennyien tartják magukat ahhoz az elvhez, hogy a Békésy-, Bolyai-, Magyary- és Széchenyi-ösztöndíjak rendszert alkotnak, s ezeket egyidejűleg nem lehet elnyerni. Ugyanakkor nem hátrány, hogy az ösztöndíjak között vannak bizonyos átfedések, ezek nem egyszerűen egyenes láncolatot alkotnak, mert így ugyanazoknak a korosztályoknak alternatívákat is kínálnak.

Az ösztöndíjasok megfelelően tartják a pályázati lapot és a mellékleket, korszerűnek, hogy a honlapról elektronikusan is letölthetőek a pályázathoz szükséges nyomtatványok. Értékelték, hogy éves és záró kutatói jelentéseket kellett benyújtani, amelyekre visszajelzést is kaptak.

Cserni Gábor volt Bolyai-ösztöndíjas fogalmazta meg sokuk pozitív vélekedését a Bolyai-ösztöndíjről: „Az ösztöndíj elsősorban azzal segített munkámban, hogy családos ember lévén, nem azzal kellett törődnöm, hogy miből élünk meg, hanem a második vagy harmadik munkahely helyett kutatási feladataimra tudtam az időt szánni. Az ösztöndíj összege ezt mindenképp lehetővé tette, és ezért nagyon is hálás vagyok, hogy

a kuratórium méltónak talált az ösztöndíjra, és igyekeztem a megisztelő bizalmat eredményekkel alátámasztani; ... Az anyagi juttatás mellett szubjektív támogatást is nyújtott az ösztöndíj; nem kis büszkeséggel jegyeztem meg a három év alatt született közleményeimben, hogy az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíja támogatott munkám elvégzésében.” Az ösztöndíjasok zöme, akikkel az évek során beszélgettünk, ugyanezekkel az érzésekkel viszonyult a Bolyai-ösztöndíjhoz.

A rendszeres értékelés elengedhetetlen az eredményesség érdekében, ezért nagyon helyes az évenkénti és záró kutatói jelentések bekérésének és értékelésének módszere. Értékesnek tarthatjuk a pályázatok és teljesítések értékelésénél alkalmazott és fejlődő szempontrendszert, az értékelésnek nemrégiben bevezetett új formáit, a legkiválóbbaknak MTA Bolyai Plakett, és minden kiemelkedő teljesítményű ösztöndíjasnak Bolyai Emléklap adományozását. Az MTA Bolyai Plakett alapításával a Kuratórium és a szakértői kollégiumok nehéz feladatot adtak saját maguknak, mert – szerencsére – sok kiváló ösztöndíjas van, akik közül egy-egy szakértői kollégiumon belül kiválasztani a legkiválóbbat, komoly nehézséget – már-már lehetetlen feladatot – jelent. Különösen nehéz azoknak a szakértői kollégiumoknak a dolga, ahol egyszerre több tudományág van jelen.

Nagyon fontos, hogy az ösztöndíjasoknak lehetőséget teremtetek arra, hogy előadásokkal mutakozhassanak be az Akadémián. Értékes kezdeményezés volt a Bolyai Klub létrehozása, amely a különböző tudományterületen dolgozó ösztöndíjasok összefogásának intézménye, ahol megismerkedhetnek egymás munkájával, és közérdeklődésre számot tartó előadásokat hallgathatnak meg.

Jó visszhangot váltott ki, hogy az ismételt kiválóan teljesítők újra pályázhatnak. Mind a Kuratórium tagjai, mind az ösztöndíjasok pozitívan értékelik ezt a változást. Felmerült az is, nem szerencsés, hogy csak az első hároméves ciklus lezárulása után lehet ismét

pályázni, mert így egy év kimarad a két ciklus között. A jövőt illetően az újr pályázók közül az ösztöndíjat elnyerők számának a korlátozása újragondolandó. A végig kiválóan teljesítők közül a válogatás ugyanis nem lesz egyszerű feladat, bőven túltesztelik az előző pályázók értékelési mutatóit. Felmerül a kérdés, hogy milyen alapon lehet majd közülük – esetleg helyhiány miatt – kizámi ígéretes, értékes és ráadásul már egyszer bizonyított kutatókat.

A hat év alatt nem nagy számban fordultak elő nem, vagy gyengén teljesítő ösztöndíjasok. Az ő beszámoltatásukra azonban mindig sor került. Az esetek nagyobbik részében az derült ki a beszámoltatás során, hogy ezeknek az ösztöndíjasoknak az „ön-adminisztrációs képességük” a rossz, vagyis egyszerűen rosszul írták meg beszámolóikat. Azokban az esetekben azonban, ahol végül is a nem teljesítés bizonyosodik be, a szankciók rendszerének újragondolása volna indokolt, azt markánsabbá, „elriasztóbbá” kellene alakítani. Szankcionálni kellene továbbá azokat, akik nem nyújtják be beszámolóikat, vagy ezt nem határidőre, csak újabb felszólításra teszik, további felesleges munkát okozva ezzel az adminisztrációnak.

Indokolt, hogy a változó körülmények miatt a pályázati feltételek bizonyos mértékben, a tapasztalatok függvényében ismételen változzanak vagy változhassanak.

A Kuratórium az évek során jól együttműködő testületté, működése gördülékenyvé vált. Nem volt könnyű a helyzetük azoknak a kuratóriumi tagoknak, akik két akadémiai osztály diszciplínáit is képviselték. (Az ebben a helyzetben lévők igyekeztek részrehajlás nélkül eljárni a kuratóriumi munkájukban. Hogy ez mennyire sikeres lehetett, jól mutatja, hogy a matematikai tudományok szakértői kollégiuma köszönetet mondott Tompa Kálmánnak, a fizikai tudomány doktorának, aki a legnagyobb meglepetésükre képviselte tudományágu-

kat.) A Kuratórium tagjai (beleértve azokat az érintetteket is, akiknek ez kétszer annyi munkát jelent) helyeslik a kuratóriumi tagok számában megmutatkozó interdiszciplinaritást, és nem értenének egyet az egy osztály – egy kuratóriumi tag struktúrával.

A Bolyai-ösztöndíjrendszer sikeres működésében fontos szerepe volt a Kuratórium és a szakértői kollégiumok munkáját kiszolgáló hivatali szervezetnek. Megállapítható, hogy szerencsésnek bizonyult a Vezetői Kollégium 1997. november 26-i döntése, mely szerint a Bolyai-ösztöndíjal kapcsolatos igazgatási feladatokkal a Doktori Tanács Titkárságát és a Pénzügyi Főosztályt bízta meg. A Bolyai-ösztöndíj elmúlt hat évének eredményes lebonyolításához mindkét szervezet hatékonyan járult hozzá azzal, hogy a személyes ügyintézkést szakszerűen, emberségesen végezte, és feladatát korszerű számítógépes rendszer támogatásával oldotta meg.

Szokás mondani, hogy „minden szándék annyit ér, amennyit megvalósítanak belőle”. Az elmúlt évek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy a szakértői kollégiumok és a Kuratórium közel optimumot „hoznak ki” a lehetőségekből, mert ügyeltek a szakmai és életkori arányokra, nem nyomták el a huszonéveseket, de segítették a nagydoktori előtt álló kutatókat is. A több szakmát összefogó szakértői kollégiumok is mindig megtalálták a szakmák közötti konszenzust, ha ez – különösen kezdetben – nem is mindig ment zökkenők nélkül. Az ösztöndíj hosszú távú fenntartása a tapasztalatok tükrében feltétlenül indokolt.

MELLÉKLETEK

(Lapunk honlapján olvashatók)

1. melléklet: 156/1997. (IX.19.) és 316/2001.(XII.28.) Kormányrendeletek
2. melléklet: A MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Szabályzata
3. melléklet: A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma

4. melléklet: Az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriumának Szervezeti és Működési Szabályzata
5. melléklet: Pályázók számának alakulása szakértői kollégiumonként (1998-2003)
6. melléklet: Pályázók megoszlása életkor és fokozat szerint (1998-2003)
7. melléklet: Ösztöndíjat nyertek számának alakulása szakértői kollégiumonként (1998-2003)
8. melléklet: Ösztöndíjat nyertek megoszlása munkahely típusa szerint (1998-2003)
9. melléklet: Ösztöndíjat nyertek megoszlása életkor és fokozat szerint (1998-2003)
10. melléklet: MTA doktori címet szerzett Bolyai-ösztöndíjasok számának alakulása

11. melléklet: Az ösztöndíj időtartamának letelte előtt megszüntetést kérők számának alakulása szakértői kollégiumonként.

Budapest, 2003. szeptember 8.

Az elemzés előkészítésében való értékes közreműködésükért köszönetet mondunk a Doktori Tanács Titkárság dolgozóinak, név szerint is Kömendi Sándornak, Kozári Monikának és Szalai Sándornak.

*a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj
Kuratóriuma*

